WANDGRAVEN

In het mausoleum bevinden zich circa 250 wandgraven. Deze manier van begraven is uniek voor Nederland; je ziet het wel vaker in Zuid- Europa. Gemeentearchitect Leijh, ontwerper van het mausoleum, ligt hier zelf ook begraven in een wandgraf.

- Na bezichtiging van het Mausoleum kun je met hetzelfde trappetje omhoog.
- Bovenaan gekomen volg je rechts het pad dat voor het Mausoleum langs loopt.
- Hou bij de splitsing rechts aan en blijf het brede pad volgen.
- Aan de linkerzijde bij de gebogen haag zie je het kinderhofje en het foetushofje.
- Ga bij de volgende splitsing rechtsaf richting uitgang. (bordje)
- Blijf het brede pad volgen in de richting van het witte gebouwtje (abri).
- Halverwege dit brede pad, aan de rechterzijde staat een bijzonder grafmonument.

GRAF JAN SEVENHUIJSEN

Deze obelisk **(14)** is opgericht voor Jan Sevenhuysen, een bevlogen en zeer principiële directeur van de Rijksleerschool. Op het monument staan de vier pijlers van zijn 'leer' vermeld: opvoeding, vegetarisme, geheelonthouding, Esperanto.

- Loop via het witte gebouwtje (Abri) naar de uitgang van het begraafpark. Ga het hek uit en loop vervolgens rechtsaf. Steek de zijstraat (Ter Spijtstraat) over.
- Ga rechtsaf het witte houten hek door. Nu ben je in de voormalige Stadskweektuin.

STADSKWEEKTUIN

De Stadskweektuin **(15)** is tussen 1910 en 1912 aangelegd door de bekende tuinarchitect Leonard Springer. Destijds was het de instructietuin voor gemeentepersoneel. Tegenwoordig worden er educatieve lessen gegeven aan scholen, tuinclubs en anderen die interesse hebben in alles wat groeit en bloeit.

- Rechts zie je 'het huis met het torentje'. Dit gebouw is de oudste kaatsbaan van Nederland en dateert uit de 16e eeuw (kaatsen is de voorloper van het huidige tennis).
- Loop verder het terrein op en ga voor de nieuwbouw naar links. Je loopt door een 'poortje' van bomen en gaat rechtdoor het kleine bruggetje over. Ga na dit bruggetje linksaf.

HUIS TER KLEEF

Je loopt nu rond in de ruïne **(16)** van het vroegere Huis Ter Kleef. Tijdens het beleg van Haarlem in 1572-1573 was dit het hoofdkwartier van de Spanjaarden. Na het beleg besloot de Spaanse bevelvoerder Don Frederik het Huis Ter Kleef op te blazen. Hij wilde hiermee voorkomen dat de Geuzen het kasteel zouden gebruiken als uitvalsbasis om de stad te heroveren op de Spanjaarden.

- Loop verder rond de ruïne en ga bij de eerste gelegenheid linksaf. Neem het bruggetje richting de kassen. Via de schuifdeuren betreed je de tropische kassen.

TROPISCHE KASSEN

In de tropische kassen groeien exotische planten zoals citrus- en bananenbomen, Bougainville en metershoge cactussen. NB. De kassen zijn in het weekeinde niet toegankelijk voor publiek.

- Ga na het verlaten van de kassen naar links en loop langs de dierenweide richting de uitgang.
- Steek de drukke straat (Kleverlaan) recht over en loop de Judith Leijsterstraat in.
- Ga aan het eind van de straat links de Saenredamstraat in.
- Ga vervolgens de eerste straat rechts, dit is de Maerten van Heemskerckstraat. Ga voor de brug linksaf, langs het water. Blijf dit pad volgen. Aan je rechterzijde zie je het voormalige 3e Volksbadhuis. Tegenwoordig zit hier een architectenbureau.
- Naast het badhuis staan negen nieuwbouwwoningen die volledig bekleed zijn met CorTen staal. De woningen zijn in 2009 opgeleverd en zijn van de hand van Architectenbureau Abbink x De Haas.
- Daarna zie je rechts een poort, dit is de ingang van museum 'Het Dolhuys' **(17)**

HET DOLHUYS

Het voormalige pest- en dolhuis dateert uit 1320 krankzinnigen (dollen), leprozen en pestlijders werden hier buiten de stadsmuren opgesloten. Sinds 2005 is hier het museum van de psychiatrie 'Het Dolhuys' gevestigd. Het Dolhuys is een belevingsmuseum: het gaat niet om de verzameling spullen maar om ervaringen en meningen. Bezienswaardig zijn de16e eeuwse cellen voorde dollen die nog volledig intact zijn. NB: Het Dolhuys is op maandag gesloten.

MUSEUMCAFÉ THUYS

Achter Het Dolhuys zit: 'Museumcafé Thuys'. In 'Thuys' kun je terecht voor een kopje koffie of thee, heerlijke lunch of borrel. In de zomermaanden is ook het terras geopend, één van de aantrekkelijkste plekken in Haarlem-Noord. Het museumcafé is vrij toegankelijk. NB: Op maandag gesloten.

- Loop vanaf 'Het Dolhuys' langs het water. Ga aan het einde van het pad, t.h.v. Frans Halsplein, rechtsaf de brug over. Na de brug ga je schuin naar rechts, parallel aan het water, het park in.
- Ga tussen de tweede en de derde villa linksaf en steek bij de stoplichten de drukke weg over.
- Ga na de oversteek linksaf. Je bevind je nu weer op het vertrekpunt van de Rondwandeling; het Kennemerplein tegenover Station Haarlem.

P Parkeergarage Stationsplein of parkeergarage Cronjé.

Bronnen: Website Haarlem Marketing, Gemeente Haarlem, rijksmonumenten.nl, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, www.openmonumentendagen.nl, en www.rosorum.nl

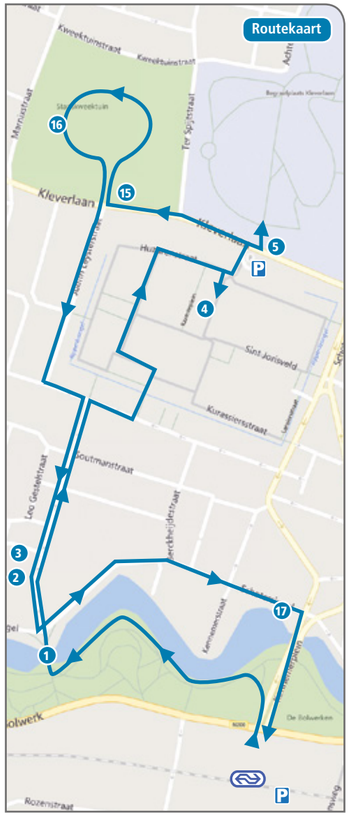

1. De Bolwerken
2. Sint Johannes de Deo
3. Deo-torentje
4. Ripperdakazerne
5. Ouroboros (Ingang Begraafpark Kleverlaan)
6. Abri of wachthuisje
7. Joodse begraafplaats
8. Graf A. De Waal Malefijt
9. Grafmonument familie Beccari
10. R.K. Kapel
11. Brug gemeente-architect J. Leijh
12. Mausoleum
13. Sculptuur J.P. Maas
14. Obelisk Jan Sevenhuijsen
15. Stadskweektuin
16. Ruïne Huis Ter Kleef
17. Museum Het Dolhuys

Colofon
Productie en redactie: Gemeente Haarlem - haarlem.nl
Fotografie: Marisa Baretta
Grafische ontwerp: Studio Naskin - naskin.nl

(wijzigingen voorbehouden, september 2014)

Haarlem

DE BOLWERKEN VOORBIJ

RONDWANDELING IN HAARLEM NOORD

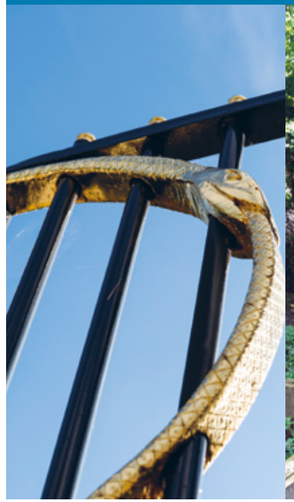

HAARLEM

Haarlem Noord is een stadsdeel met historie. Deze rondwandeling gaat langs een aantal historische en monumentale gebouwen, zoals de Ripperda Kazerne, het voormalige DEO ziekenhuis, museum 'Het Dolhuys' en het monumentale begraafpark Kleverlaan. De rondwandeling start vanaf de Noordzijde van Station Haarlem en duurt ongeveer 1,5 uur.

- Startpunt van de rondwandeling is Station Haarlem, uitgang Kennemerplein.
- Loop vanaf het Kennemerplein iets naar rechts richting de kruising en steek bij de stoplichten de drukke weg over. In de grote gele villa (Kennemerplein 3) is kinderdagverblijf 'Kindergarden' gevestigd. Loop rechts langs deze villa en sla daarna linksaf het park in.
- Ga bij de T-splitsing linksaf. Vervolg de route parallel aan het water. Je loopt nu over de Bolwerken.

DE BOLWERKEN (STATENBOLWERK & PRINSENBOLWERK)

De Bolwerken **(1)** zijn van oorsprong aarden verdedigingswallen rondom de stad. Ze dateren uit de 17e eeuw. Toen deze stadswallen aan het begin van de negentiende eeuw hun verdedigingsfunctie verloren, kreeg (landschaps)architect J.D. Zocher jr. in 1821 de opdracht om er een wandelpark van te maken. De Bolwerken zijn de eerste door 'Zocher' omgevormde vestingwerken in Nederland. De gele villa (Kennemerplein 3/ Kindergarden) is een ontwerp van L.P. Zocher uit 1866. Het park vormt letterlijk de kroon op het centrum van Haarlem en is van grote cultuurhistorische betekenis. Daarnaast heeft het park een zeer waardevol bomenbestand.

- Voor je zie je een metalen toren. Dit is het zgn. 'Deo-torentje'. Hierover straks meer.
- Ga rechtsaf de witte brug over en loop rechtdoor de Maerten van Heemskerckstraat straat in. Aan je linkerzijde staat het voormalige hoofdgebouw van het Sint Johannes de Deo ziekenhuis.

SINT JOHANNES DE DEO

In het oude Deo-ziekenhuis **(2)** verzorgde de broederorde van St. Joannes de Deo ooit zieke rooms-katholieke mannen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog kregen onderduikers er een dak boven het hoofd. Het prachtige pand uit 1889 werd in de loop der jaren keer op keer uitgebreid. Op het monumentale hoofdgebouw na, zijn alle gebouwen gesloopt om plaats te maken voor de nieuwe woonwijk Deo Neo. Deze woonwijk heeft een strakke eigentijdse architectuur, gebaseerd op de traditionele Haarlemse architectuur en met de sfeer van de omliggende buurten. Het voormalige hoofdgebouw is volledig in oude glorie hersteld en geschikt gemaakt voor bewoning door senioren.

TOREN

In 2013 is het hoofdgebouw voorzien van een nieuwe toren. Het oorspronkelijke 'Deo-torentje' werd in 1997 ondanks hevige protesten van buurtbewoners verwijderd. Het verkeerde in zeer slechte staat en geld voor renovatie was er niet. De nieuwe toren **(3)** is een opengewerkte moderne stalen versie die refereert aan het silhouet van het oude exemplaar. De toren is ontworpen door Dr. Ir. E. J. Hoogenberk van het bureau Harmonische Architectuur.

- Vervolg de route door de Maerten van Heemskerckstraat tot aan de T-splitsing met de Saenredamstraat. Links staat een voormalige woonblok voor gehuwde officiers van de Ripperda Kazerne. Let vooral op het huis met de omgekeerde emmer op de 1e etage. (Het gerucht gaat dat er na de renovatie van de woningen een kunstwerk op deze zijgevel gerealiseerd zou worden. Maar uiteindelijk was het geld op/ de emmer was leeg).
- Ga rechtsaf de Seanredamstraat in. Ga vervolgens de eerste straat links (via de nieuwbouw met speelpleintje). Ga het bruggetje over en loop rechtdoor. Dit is het terrein van de voormalige Ripperda Kazerne.

RIPPERDA KAZERNE

In 1877 verzocht de Minister van Oorlog aan de stad Haarlem om een cavaleriekazerne te bouwen aan de Kleverlaan **(4)**, ter vervanging van een aantal over de binnenstad verspreide gebouwen. In oktober 1884 werd het complex opgeleverd en in gebruik genomen. Het complex bestond onder andere uit een kazernegebouw, fouragemagazijn, manege met overdekte rijbaan, drie stalgebouwen, smederij en vier blokken met woningen voor gehuwde officieren.

Van 1884 tot 1922 is de kazerne door de cavalerie gebruikt. Het 2e Regiment Huzaren richtte in die periode hier hun paarden af. Vanaf 1922 tot 1940 was het Korps Motordienst in de kazerne gelegerd. Paarden werden vervangen door motorfietsen en auto's, huzaren door chauffeurs en maneges werden garages. Bij het 50 jarige bestaan werd de Cavaleriekazerne omgedoopt tot de Ripperda kazerne, ter herinnering aan kapitein Wigbolt Ripperda, die tijdens het Beleg van Haarlem in 1572-1573 een belangrijke rol speelde. Nadat de militaire functie in 1992 werd beëindigd heeft de gemeente Haarlem het terrein en de stallen aangekocht. Een grote ondergrondse parkeergarage onder het voormalige oefenterrein, woonblokken en bedrijfsruimten hebben De Ripperda sinds 2009 een nieuwe bestemming gegeven.

- Loop voorbij het rijbaan gebouw en ga vervolgens linksaf. Voor je zie je woningen die gerealiseerd zijn in de voormalige stallen.
- Loop rechtsaf de Ritmeesterstraat in. Halverwege aan de linkerzijde is de voormalige 'oude' Manege. Rechts zie je het voormalige hoofdgebouw van de Ripperda Kazerne.
- Vervolg de route door de Ritmeesterstraat. Aan het eind loop je rechtsaf de Huzarenstraat in. Links is het voormalige Fouragegebouw. Tegenwoordig is hier een kinderopvang.
- Wanneer je net voorbij het Fouragegebouw naar rechts loopt, heb je een mooi uitzicht op de voorzijde van het hoofdgebouw en het voormalige exercitieterrein (nu Sint Jorisveld).
- Loop weer terug richting het Fouragegebouw. Verlaat het kazerneterrein via de doorgang tussen het Fouragegebouw en de ingang van de parkeergarage.
- Aan de overzijde is de ingang van begraafpark Kleverlaan. Steek de straat (Kleverlaan) over naar het begraafpark. In het smeedwerk van het monumentale hek is het eeuwigheidssymbool verwerkt; Ouroboros: de zich in de staart bijtende slang **(5)**.

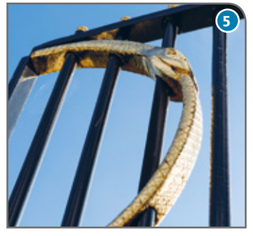

BEGRAAFPARK KLEVERLAAN

Begraafpark Kleverlaan is de oudste begraafplaats van Haarlem en misschien wel één van Haarlems best bewaarde geheimen. Het oudste deel (1832) van de begraafplaats (grijs) is ontworpen door landschapsarchitect J.D. Zocher. Zijn zoon, L.P. Zocher, ontwierp ruim vijftig jaar later het Schoterweggedeelte.
Het Kleverlaandeel (oranje) dateert uit het begin van de 20e eeuws en is ontworpen door landschapsarchtect L.A. Springer. Sinds 1999 heeft het begraafpark de status van rijksmonument.
Op het park liggen bekende Haarlemmers begraven, zoals, Lodewijk van Deijssel, Jaap van Eeden en vader en zoon Zocher. Op begraafpark Kleverlaan staan verschillende kenmerkende gebouwen zoals het mausoleum, het joodse huisje, de katholieke kapel en het steenhouwershuisje.

- Loop rechtdoor het terrein op richting het witte gebouwtje. Dit gebouwtje noemt men de abri of het wachthuisje **(6)**. Hier is een toilet.
- Wandel langs de rechterzijde van de abri en ga bij het tweede pad rechts.

JOODSE BEGRAAFPLAATS

Voor je zie je nu het (inmiddels gesloten) Joodse gedeelte van de begraafplaats **(7)**. In het midden staat het 'metaheerhuis', dit werd gebruikt voor begraafrituelen. Op veel grafstenen liggen steentjes; met dit eeuwenoude gebaar eren gelovige joden de doden. De onvergankelijkheid van de stenen staat voor eeuwige liefde, geloof, altijd durend respect en verbondenheid met de dode.

- Loop weer terug en ga voor de abri linksaf. Neem het eerste pad links (bij grafnummer 222). Dit is het nieuwste deel van de begraafplaats; ontworpen door Leonard Springer. Hou links aan.
- Ga bij de T-splitsing naar links (langs de vijver). Dit is het oudste, door J.D. Zocher jr. ontworpen gedeelte van de begraafplaats.
- Vervolg de route tot aan grafnummer 221. Links zie je in de verte bij het water het graf van A. De Waal Malefijt **(8)**. Het grafmonument bestaat uit een obelisk op een barokke voet met geprofileerde sokkel. Over de obelisk ligt een tranendoek. Het is de moeite waard dit monument van dichterbij te bekijken.
- Vanaf grafnummer 221 vervolg je de route. Loop bij de splitsing rechtdoor in de richting van het toegangshek aan Schoterweg. (NB. Wanneer je vanaf de splitsing naar rechts loopt zie je halverwege aan je linkerzijde de graven van JD Zocher jr. en L.P Zocher)
- Wandel langs het hek, rechtdoor, over het opslag gedeelte van de begraafplaats in de richting van het witte Kapelletje. Passeer het grasveld langs de linkerzijde.
- Halverwege aan de linkerzijde zie je het kruisvormige grafmonument van de familie Beccari **(9)**. Dit is een mooi voorbeeld van een hardsteen-imitatie in zink. Het laat tevens enkele fraaie symbolen zien zoals: bovenaan de zandloper (tijdelijkheid) en onderaan de schedel met doodsbeenderen (kortstondigheid van het aardse leven).
- Vervolg de route richting het witte Kapelletje **(10)**.

R.K. KAPEL

Deze witte, houten kapel in zeer vroege neogotische trant is rond 1832 ontworpen door J.D. Zocher jr. Het oorspronkelijke dak was met riet gedekt.

- Ga bij het witte Kapelletje linksaf en vervolg de route tot aan de brug.

BRUG

Raak de leuningen van de brug eens aan. Verbaast? De constructieve delen van de brug en de leuningen imiteren het rustieke karakter van knoestig rondhout; ze zijn echter

uitgevoerd in gietijzer. De brug **(11)** is een ontwerp van de toenmalige Haarlemse gemeente-architect J. Leijh. en werd in 1889 geplaatst.

- Loop na de brug de 'kruising' over en ga rechtdoor het brede pad in. Houd vervolgens twee keer links aan, parallel aan het water.
- Rechts voor je zie je, het Mausoleum **(12)**.

MAUSOLEUM

Het mausoleum is een voor Nederland uniek gebouw. Het neoclassicistische gebouw is ontworpen door gemeentearchitect J. Leijh en gebouwd in 1893. In de nok van de gevel zie je een sculptuur van de beeldhouwer J.P. Maas **(13)**. Het is een voorstelling uit de Griekse mythologie: de drie schikgodinnen Clotho, Lachesis en Atropos met de levensdraad. Links Clotho, zij spint de draad van het menselijk lot. In haar linkerhand heeft zij het begin van de levensdraad. Lachesis, in het midden, voert de levensdraad als volwassen vrouw verder. Uiterst rechts staat de oude

Atropos (de onafwendbare). Zij staat op het punt om de levensdraad met een mes door te snijden. Het mausoleum is in 1999 gerestaureerd.

- Ga de trap op in de richting van het Mausoleum. Aan de rechterzijde van het mausoleum is een trappetje naar het souterrain.